

Over de taal van Wijhe

De taal van Wijhe: Sallands

Hieronder is de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Wijhe ligt in het donker oranje gebied. In dat grote gebied wordt een variant van het Nedersaksisch gesproken die Gelders-Overijssels wordt genoemd. In Overijssel noemen we dat meestal Sallands. Verder naar het oosten, in Rijssen en Markelo bijvoorbeeld, wordt Twents-Graafschaps gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

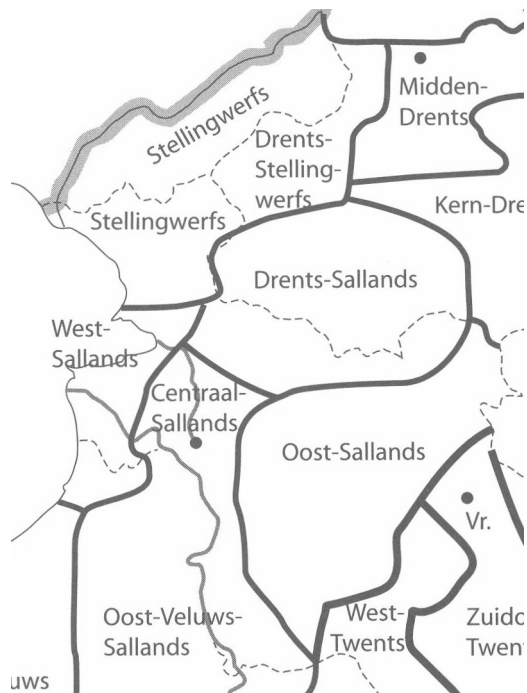
Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

Jo Daan trok de grens tussen het Gelders-Overijssels (oranje) en het Twents-Graafschaps (rood) op basis van het verschil tussen *vuur* = Ned. vuur ten westen, en *veur* = Ned. vuur ten oosten. Zij baseerde zich hierbij op de grens die Bezoen in 1948 (in *Taal en volk van Twente*, p. 194 e.v.) heeft getrokken.

In Wijhe wordt uiteraard *vuur* gezegd.

Lange klinkers in *èten, göte, kaaken*

In een strook langs de IJssel, op het kaartje hieronder het gebied van het Centraal-Sallands genoemd, komen lange klinkers voor in woorden als *eten, goot* en *koken*. In Deventer en Wijhe zegt men *èten, göte, kaaken*. Oostelijker, in Raalte bijvoorbeeld, is het *etten, götte*, met een korte klinker.

Indelingskaart van het Sallands uit Bloemhoff, H., 'Klank en vormleer'. In: Handboek Nederaksische taal- en letterkunde. Assen 2008, p. 86

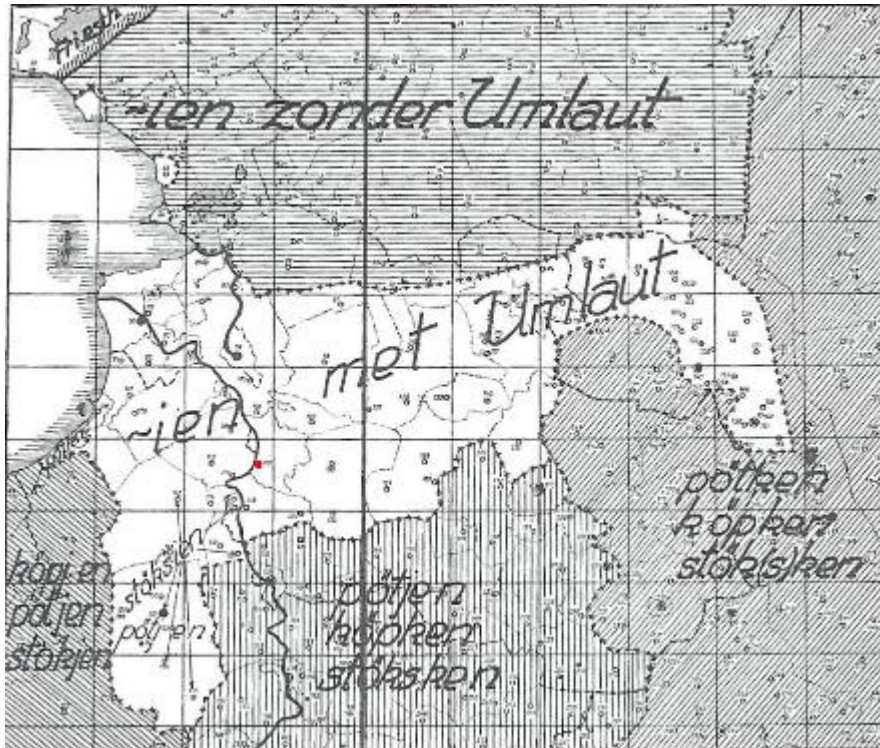
Oostelijke klinkers

Deventer heeft in de woorden *breef, greun* en *boek* ('brief', 'groen', 'boek') een 'oostelijke' klinker. In Wijhe hebben deze woorden resp. ook een *ee, eu* en *oo*, althans in het dorp. In het buitengebied wordt in plaats van *breef* ook *brief* (met lange *ie*) gehoord en *boek* (met een lange *oe*) in plaats van *book*. Men zegt in Wijhe en omgeving wel altijd *greun*, en niet *gruun* (met lange *uu*).

In de rest van West-Overijssel wordt vrijwel altijd *brief, gruun* en *boek* gehoord, met een klinker die dus ten opzichte van de oudere *ee, eu, oo* verhoogd is.

De kaart van de verkleinwoordvorming

De taal van Deventer onderscheidt zich van het noordelijker gesproken Sallands ook in de wijze waarop de verkleinwoorden worden gevormd. Daar horen we geen verkleinwoorden op *-ie(n)* (met umlaut), maar op *-jen* of *-ken*. Wijhe sluit zich in dit opzicht aan bij het noordelijker grote gebied waar de verkleinwoorden altijd op *-ie* uitgaan met klinkerwisseling of umlaut. Op onderstaande kaart is Wijhe weergegeven met een rode stip.

'De verkleinwoorden'. Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), *Overijssel*. Deventer 1931, p. 825.

De kaart van Kloeke is al heel oud, maar toch is de situatie nog niet veel veranderd. De slot-*n* van de uitgang is inmiddels wel in een groot deel van Salland verdwenen, ook in Wijhe. Enkele voorbeelden:

<i>trosse</i>	<i>trössie</i>	Ned. trosje
<i>pitte</i>	<i>pittie</i>	Ned. pitje
<i>stelle</i>	<i>stellegie</i>	Ned. steeltje
<i>taofel</i>	<i>töfeltie</i>	Ned. tafeltje

N.B. Bij voorklinkers als *i* en *e* treedt geen klinkerwisseling op bij de verkleinwoordvorming.

Uit de woordenschat van 't Wiejes

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Van zien van heet e Schurink.*
2. *Wule holt brulfte op de dèle.*
3. *Dät he-j slok ebreid.*
4. *Dät he-k ule toch ezeg?*
5. *Zee zut er poesterig uut.*

Verder lezen/studeren

Het Wijhes is beschreven in: Bloemhoff-de Bruijn, Ph., *Het dialekt van Wijhe. Klank- en vormverschijnselen* (Kampen 1994). Het boekje is op de kennisbank van de website detaalvanoverijssel.nl te vinden. De meeste woorden en zinnen in dit stukje komen uit die studie.

Veel Wijhes taalmateriaal is ook te vinden in de database van het *Woordenboek van Overijssel*.

Iemand die veel in het Wijhes heeft geschreven is G.J. Veerman. Hij publiceert in kranten en tijdschriften.

Behalve in de genoemde literatuur kan men zich oriënteren in meer algemene werken, waaronder:

Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), *Overijssel*. Deventer 1931;

Bloemhoff, H., J. van der Kooi, H. Niebaum en S. Reker (red.), *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde*. Assen 2008, speciaal p. 65 vv. en 221 vv.

Oplossingen:

1. Zijn achternaam is Schurink.
2. Wij houden bruiloft op de deel.
3. Dat heb je los gebreid.
4. Dat heb ik jullie toch gezegd?
5. Ze ziet er slonzig uit.